

OnderwijsInnovatie

Nummer 2 • juni 2011

Open Universiteit

- Exellent onderwijs in de provincie
- Selectie aan de poort; zinvol of onzin?
- Ontwikkelen van leermateriaal in leerlijnen
- De coöperatieve onderwijsvernieuwing

Excellent onderwijs in de provincie

Twee bijzondere instituten: de Roosevelt Academy in Middelburg en Wetsus in Leeuwarden. Het doel: hoogwaardig onderwijs verzorgen. Twee welbespraakte burgemeesters: drs. Ferd Crone van Leeuwarden en mr. Koos Schouwnaar van Middelburg. Ingrediënten genoeg voor een boeiend gesprek. 'Selectie aan de poort biedt inderdaad de mogelijkheid om te excelleren.'

De ambiance van de zeventiende-eeuwse stijkkamer in het stadhuis van Leeuwarden is weldadig. Al direct bij het gesprek valt op dat beide bestuurders bijzonder goed op de hoogte van de laatste ontwikkelingen in het hoger onderwijs. Beiden zijn voorstander van unieke onderwijsprojecten en -concepten, hoewel de aanliegroute heel verschillend is. Crone: "Studies tonen aan dat zowel economische bedrijvigheid als medische voorzieningen, zoals een ziekenhuis, en culturele instellingen zich steeds meer concentreren in gebieden waar voldoende hoogopgeleide mensen wonen. De volgorde is: als je hoger opgeleide mensen binnen je gemeentegrenzen hebt, kun je ook werk voor hoger opgeleiden aanbieden. Vroeger dachten we dat het ook omgekeerd zou kunnen, maar dat is niet meer zo. Het gaat om de kennisinfrastructuur die past in de moderne netwerkeconomie. Wat Leeuwarden betreft: er wonen in deze provincie 640.000 Friezen en die hebben recht op goede hoogwaardige opleidingen voor hun kinderen in hun directe omgeving."

Eerst werk

Schouwnaar ziet het anders. "Ik denk dat er eerst werk moet zijn", zegt hij. "Daar komen de mensen op af. We merken dat in Zeeland met z'n 370.000 inwoners heel duidelijk; is er geen werk dan komen de mensen echt niet. Het is zelfs nog een stap ingewikkelder, als er wél werk voor hem is maar niet voor haar, dan komen ze ook niet. Mijn standpunt: er moet eerst werk zijn. Wij merken ook niet dat de aanwezige kennis in onze provincie werkgelegenheid aantrekt. Integendeel; er is elke dag een enorme trek naar Rotterdam en West-Brabant. De Zeeuwen zijn gewend om iedere dag enorme afstanden te reizen. Bovendien zijn de mogelijkheden voor nieuwe bedrijven om zich in Zeeland te vestigen niet groot."

Crone heeft andere ervaringen. "Kijk naar de chirurgen in ons ziekenhuis. Die willen daar graag een mooie baan. De vraag is: willen vrouw en kinderen mee? Ik heb dat zelf aan den lijve mogen ervaren. Een stad moet zorgen voor goede opleidingen; een prettig woonklimaat en werkgelegenheid voor de partner. Wij zien dat bijvoorbeeld met watertechnologie. Het gaat goed

met de opleiding watertechnologie omdat we hier al bedrijven hadden op dat gebied. Daarom heeft de gemeente gezegd: wij ondersteunen van harte om in Leeuwarden een soort supercentrum van watertechnologie te gaan opzetten. Het begon klein, nu zijn er al ruim vijftig promovendi bij Wetsus van wie een groot deel uit het buitenland komt."

De Randstad trekt

Een ander punt waar men zich in Middelburg een beetje op verkeken heeft is de gedachte dat Zeeuwen graag in Zeeland blijven om er universitair onderwijs te volgen. Schouwnaar: "Middelburg heeft al vanaf 1572 geknokt voor een universiteit – die is toen naar Leiden gegaan – nu hebben we er één. Echter, de werkelijkheid is dat de Roosevelt Academy bijna allemaal studenten uit het buitenland en de Randstad trekt. Uit Zeeland zelf komt slechts een handjevol studenten. De reden? De Zeeuwse studenten in spé willen graag weg bij hun ouders en vertrekken naar de Randstad." Friesland had ooit een beroemde en zelfs de op één na oudste Nederlandse universiteit: die in Franeker. Die werd in 1811 gesloten, dus dit jaar precies tweehonderd jaar geleden. Crone: "Er zijn mensen die vinden dat juist dit jaar er weer een universiteit in Friesland moet komen. Maar een universiteit met alle faculteiten is zeker niet realistisch in deze tijd. Daar steken we als gemeente geen geld in. Waar we wél geld in willen steken is een Universitaire Campus Friesland. We willen dat voorlopig op vier vakgebieden doen."

Selectie aan de poort

De Roosevelt Academy steekt anders in elkaar zegt Schouwnaar: "Die instelling is bedoeld om, nadat je in drie jaar je bachelordiploma behaald hebt, bij voorkeur in Engeland of Amerika de mastertitel te halen. Het onderwijs is Angelsaksisch ingericht en Engelstalig. Het is de bedoeling dat studenten zich verder ontwikkelen en de wereld in trekken. Alle aandacht is gericht om in drie jaar de opleiding te voltooien. De studie richt zich op ambitieuze studenten. Ik ben dan ook een voorstander

Sijmen van Wijk
Sanne de Roever

Ferd Crone van Leeuwarden (rechts) en Koos Schouwenaar van Middelburg

'Een stad moet zorgen voor goede opleidingen, een prettig woonklimaat en werkgelegenheid voor de partner. Lukt dat niet, dan komen de mensen echt niet.'

van selectie aan de poort, omdat je dan in ieder geval goede studenten bij elkaar brengt. Bij de Roosevelt Academy noemen ze dat excelleren. En selectie aan de poort biedt inderdaad de mogelijkheid om te excelleren. Daar doe je de wat minder talentvolle studenten helemaal niet tekort mee, want die kunnen gewoon op hun eigen manier en in hun eigen tempo studeren, sporten en in besturen zitten. Je hebt op die manier voor beide type studenten kansen gecreëerd. Is het studietempo al te traag, dan moet studeren niet meer op kosten van de gemeenschap plaatsvinden. Geef aan de andere kant de echt goede studenten ook de kans goed te kunnen zijn. En dat bereik je juist door ze bij elkaar te zetten. Dat is wat de Roosevelt Academy doet, vandaar ook de campus. De studenten houden elkaar de gehele dag bezig, ze inspireren elkaar. Met als gevolg dat 95 procent van de studenten in de voorgescreven drie jaar afstudeert."

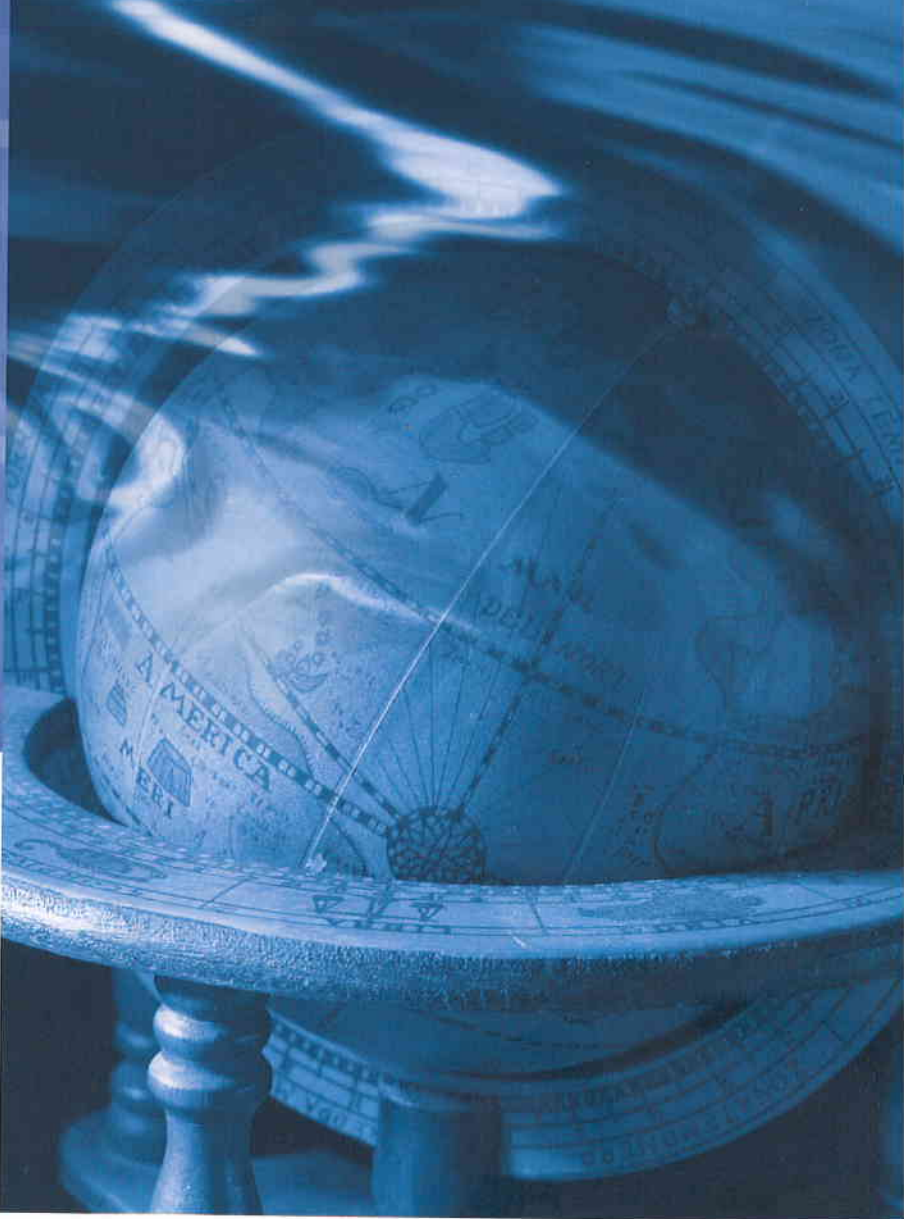
Crone is niet zo'n voorstander voor selectie aan de poort. Maar ook hij ziet dat binnen universiteiten en hogescholen er steeds vaker een vorm van selectie plaatsvindt. "Sommige studenten vallen op. Kijk naar de promovendi bij Wetsus, dat is impliciete selectie. Ik ben voorstander van bredere opleidingen, dan komen vanzelf de talenten bovendien. Die talenten had je nooit ontdekt bij selectie aan de poort, ook al is het misschien maar 2 procent van de totale populatie. Ik vind het overigens prima als studenten financieel meer bijdragen aan hun masteropleiding, ze gaan immers later ook meer verdienen." Wat beide burgemeester duidelijk onderkennen is het probleem van te vroeg op de middelbare school moeten kiezen, waardoor voorgoed bepaalde mogelijkheden bij vervolgstudies worden afgesloten.

Rol gemeente

Schouwenaar kan zijn enthousiasme niet verbergen als hij vertelt over het voorstel van professor Hans Adriaansens om destijds de Roosevelt Academy te stichten. "Een lot uit de loterij, een geweldig visitekaartje. De gemeenteraad was bereid er geld in te stoppen, de provincie en het Rijk deden dat ook. Wij konden voor huisvesting van de studenten zorgen. Adriaansens wilde een campus midden in Middelburg. We hebben toen een aantal bejaardenhuizen omgebouwd tot studentenflats en ook zeshonderd nieuwe bejaardenwoningen gerealiseerd. Wat voor ons als gemeente heel erg telde was de opwaardering van het straatbeeld: zeshonderd studenten die allemaal Engels spreken, dat geeft een bepaalde boost. Wat we ook met de komst van de Roosevelt Academy kregen, waren de symposia en congressen met sprekers die anders nooit naar Middelburg zouden zijn gekomen. Ook doen de studenten onderzoek in en voor onze gemeente. Dat zijn allemaal investeringen die hun nut afwerpen. Helaas is de directe link met het bedrijfsleven er niet. Wel sponsoren de grote bedrijven, zoals Delta, DOW en Pechiney, buitenlandse studenten die geen financiële mogelijkheden hebben om hun plaats aan de Roosevelt Academy te kunnen betalen. Maar eerlijk gezegd is de innige relatie tussen de gemeente en de Academy die je je zou kunnen voorstellen tot dusver nog niet goed van de grond gekomen. Uiteraard doen we als gemeente ons best, maar het is hier echter niet zoals in Leeuwarden."

Efficiencywinst

In Leeuwarden waren drie hogescholen: Van Hall, Noordelijke Hogeschool Leeuwarden en Stenden. Crone: "Leeuwarden heeft een paar jaar geleden een campus gebouwd, zodat de drie hogescholen door samen te werken efficiencywinst kunnen boeken. Wetsus is bij uitstek een netwerkorganisatie die behalve in Leeuwarden ook uitstekende contacten heeft in

Delft, Twente, Wageningen plus honderd bedrijven die actief meedoen. Personeelsleden van Philips en Siemens tappen en brengen kennis bij Wetsus. Er zijn veel zogenaamde haal- en brengovereenkomsten. Het ontstaan is heel organisch gegaan en van onderuit opgekomen. Vintens is dolblij met de vijf miljoen die het ministerie van ELI in het Water Experience Center investeert, want met zo'n centrum kun je jongeren enthousiasmeren. Dat is nodig willen we over tien jaar genoeg mensen hebben die in de watertechnologie werkzaam zijn. En je moet niet de illusie hebben dat als het bedrijf morgen in de Randstad gaat zitten het daar wél gemakkelijk technologen zou kunnen krijgen, dat is namelijk ook niet zo."

Schouwenaar ziet het probleem voor Zeeland niet zozeer op het gebied van opleidingen, die zijn er voldoende op mbo- en hbo-niveau, maar het aantal arbeidsplaatsen is simpelweg te klein. Zeeland is een krimpregio, jonge mensen trekken weg en dat is een zichzelf versterkend proces. Schouwenaar: "Vandaar dat we blij zijn met de Roosevelt Academy. Die levert Middelburg honderd hoogwaardige arbeidsplaatsen op. Zo'n instituut trekt mensen aan. Daar zijn we erg blij mee."

Toekomst

Leeuwarden is met Utrecht de grootste forensenplaats van Nederland. De helft van de 55.000 arbeidsplaatsen wordt bezet door mensen die buiten Leeuwarden wonen. Crone: "Ik gun de Friezen het platteland. Daar is echter geen werk meer, dus laten ze dan maar snel naar Leeuwarden komen. We zijn de derde stad in de financiële dienstverlening van Nederland. Met die wetenschap is het logisch om een arbeidsmarktplatform voor de zakelijke dienstverlening op te richten, want ook in de zakelijke dienstverlening zijn steeds meer hoogopgeleide mensen nodig. Daarom is het belangrijk dat volwassenen zich een leven lang bijscholen."

Op het gebied van financiële dienstverlening willen we net zo'n soort campus opzetten als Wetsus."

Ook in Middelburg denkt men voortuit. Een nieuwe Roosevelt Academy lonkt. De huidige zeshonderd studenten is de limiet, omdat het succes van de opleiding voor een belangrijk deel staat of valt met de kleinschaligheid. Alleen dan kunnen docenten en decanen de studenten persoonlijk aansporen om excellent te presteren. Professor Adriaansens overweegt daarom nóg een instituut à la de Roosevelt Academy oprichten. De race is nog niet gelopen, maar het is een serieuze gedachte, weet Schouwenaar.

Crone en Schouwenaar zijn trots met Wetsus en de Roosevelt Academy 'onderwijsparels' in hun gemeente te hebben, maar zijn tegelijk realistisch dat ons land te klein is om meerdere van dit soort speciale onderwijsinstututen te hebben.

'Hoe minder mensen, hoe minder voorzieningen'

OnderwijsInnovatie was zeer benieuwd of de bevindingen van Crone en Schouwenaar gedeeld worden door prof. dr. Hans Adriaansens, dean en oprichter van de Roosevelt Academy, en Johannes Boonstra, lid van de executive board van Wetsus. Hieronder hun reactie.

Adriaansens en Boonstra spreken unisono als het gaat om het belang van de medewerking van gemeente en provincie om bijzondere onderwijsinstututen te ondersteunen. Adriaansens: "Zonder die medewerking was er geen Roosevelt Academy geweest. De Academy is een financieel zelfstandige stichting, die in academisch opzicht verbonden is met de Universiteit Utrecht. Die financiële zelfstandigheid betekent dat gegeven de bekostigingssystematiek moest worden voorzien in een flinke voorfinancieringslast. De bekostiging van Rijksweg komt immers met een vertraging van twee jaar. In die voorfinancieringslast hebben verschillende partijen voorzien, ook de gemeente Middelburg en provincie Zeeland. Verder moest er een innercitycampus tot stand worden gebracht, anders zou het onderscheidende karakter van dit soort onderwijs tekort worden gedaan. Ook in dat opzicht was de medewerking van gemeente en woningcorporatie cruciaal."

Boonstra: "In Friesland is van oudsher een relatief hoge concentratie watertechnologie gerelateerde bedrijvigheid. Dat gegeven, in combinatie met een eenduidige ambitie vanuit provincie, gemeente, Kamer van Koophandel, Noordelijke Ontwikkelingsmaatschappij en Noordelijke bedrijven om te komen tot een kennisinstituut voor watertechnologie, was een perfect fundament om Wetsus op te bouwen. Steun van overheid en bedrijfsleven is essentieel voor ons. Provincie en gemeente zijn te beschouwen als medeverwekkers en kraamzorgers van Wetsus. Wij zijn gestart met een subsidie vanuit het samenwerkingsverband Noord Nederland, waarbij de lokale overheid flink co-financierde."

Trots

Over de samenwerking met de gemeente Middelburg is Adriaansens zeer tevreden. In 2002 is begonnen met de voorbereidingen en in 2004 kon de koningin de Roosevelt Academy openen. "Dat er in gemeenteraad en stad soms met argusogen naar de Roosevelt Academy werd gekeken, spreekt vanzelf. Voor menig Middelburger was het niet gemakkelijk om de trots van Middelburg, het prachtige stadhuis en omliggende gebouwen, in andere handen te zien overgaan. Maar nu, na het eerste lustrum, kunnen we onder de bevolking een toenemende trots op het instituut waarnemen. Dat heeft natuurlijk ook te maken met het feit dat de Roosevelt Academy regelmatig de lijstjes van de beste bacheloropleidingen aanvoert. In het begin geloofde de doorsnee-Zeeuw niet dat zoiets in Zeeland zou kunnen gebeuren, nu begrijpen ze steeds dat je voor een hoogwaardige universitaire bacheloropleiding beter in Zeeland kunt blijven."

Boonstra: "Ik ben elke dag opnieuw trots als ik Leeuwarden inrijd en onder de plaatsnaambordjes lees 'capital of water technology'. Met zo'n ambitie voel je je echt gesteund door je overheid. En het blijft niet alleen bij woorden, de gemeente ondersteunt Wetsus en de daaraan gerelateerde activiteiten van bedrijven en instellingen op verschillende manieren. Naast financiële steun is er hulp bij huisvesting van de promovendi en stafleden en bij de ontwikkeling van de watercampus. Die wordt het fysieke kristallisatiepunt van de Europese watersector. Nu reeds is Leeuwarden het Europese kennisknooppunt voor watertechnologie. Ook is er steun bij het faciliteren en stimuleren van spin-off bedrijven en andere bedrijvigheid."

Wisselwerking

Dat de wisselwerking tussen wetenschap en bedrijfsleven in Leeuwarden een succes is, ligt aan de manier waarop Wetsus is georganiseerd, weet Boonstra. "Ons universitaire onderzoeksprogramma wordt bepaald door de negentig bedrijven die het programma deels cash financieren. De zestien betrokken

universiteiten voeren het programma in Leeuwarden uit. Dat leidt tot intensieve samenwerking en een vraaggedreven, uiterst multidisciplinair programma gericht op doorbraaktechnologie. De betrokken bedrijven willen hun investering in het onderzoek terugverdienen door de uitvindingen te vermarkten. Zie daar de innovatieve en kennisintensieve werkgelegenheid die van deze opzet het gevolg is. Doordat bedrijven dicht op de kennis en de kenniswerkers zitten, zien we een sterke groei aan bedrijvigheid op de Leeuwarder Watercampus en omgeving. Hier bevindt zich ongeveer de helft van de vijftig nieuwe water-technologiebedrijven die de afgelopen tien jaar in Nederland zijn ontstaan."

Adriaansens: "Ookde Roosevelt Academy heeft over de verbinding met het regionale bedrijfsleven geen reden tot klagen. Er is een nauwe band met de organisaties van het midden- en kleinbedrijf, er is een onderzoeksinstituut dat voor diverse organisaties en bedrijven in de regio onderzoek doet en studenten zijn gewaardeerde stagiaires. Burgemeester Schouwenaar mag dan op dit punt nog wensen hebben, het neemt niet weg dat de inbedding van studenten en staf van de Roosevelt Academy in dit opzicht eigenlijk al een stuk verder is dan in menige 'oude' universiteitsstad."

Kleine instituten

Adriaansens is het overigens helemaal niet eens met het standpunt van beide burgemeesters dat er niet te veel bijzondere opleidingen en onderwijsinstututen in ons land moeten komen. "Voor de kwaliteit van het hoger onderwijs en vooral de bachelorfase van het universitaire onderwijs, zou het een zegen zijn als er meer van dit soort kleinschalige instituten komen", zegt hij. De traditionele universiteiten zouden zich vooral op de masterfase moeten toelagen. In kleinschalige bachelorinstututen is de effectiviteit aanmerkelijk groter: geen 25 procent rendement na drie jaar, maar 90 procent. Bovendien kan de kostenefficiency beter in de hand gehouden worden door de overhead te minimaliseren. De economische impulsen die met residentiële stu-

denten gepaard gaan, kunnen volgens mij evenwichtiger over ons land worden verdeeld. Ik ben het eerder eens met het standpunt van burgemeester Crone dat je eerst de mensen naar je gemeente moet trekken en dat dan de werkgelegenheid volgt. In een diensteneconomie ligt het anders dan in een industriële economie. Hoe minder mensen, hoe minder voorzieningen. In dat verband is het interessant om aan te sluiten bij een opmerking van burgemeester Schouwenaar over het probleem van in Zeeland om hoger geschoolde werknemers aan te trekken. Hij zal daarin gelijk hebben en houden zolang Zeeland geen werk van maakt om iets te realiseren wat in de Randstad haast vanzelf verloopt, namelijk het faciliteren of garanderen van 'partnerbanen'. Gegeven de omstandigheid dat partners tegenwoordig ongeveer hetzelfde intellectuele niveau hebben, is het dus verstandig om in te spelen op het gegeven dat hoger opgeleiden alleen naar Zeeland komen als er ook een baan voor de partner ligt."

Meerwaarde

Boonstra vindt dat je alleen een nieuw kennisinstituut moet starten als het werkelijk iets toevoegt aan de bestaande kennisinfrastructuur. "Vanuit de inhoud moet vervolgens gezocht worden naar steun bij relevante organisaties en overheden. Is die er in woord en daad, dan bevestigt dit dat je goed zit en dat je een bepaalde meerwaarde hebt. Bestaat er veel weerstand, dan kan het ook nog zo zijn dat je op het goede spoor zit want gevestigde organisaties voelen zich namelijk nogal eens bedreigd door innovatieve nieuwe concepten. In een dergelijk geval zijn er gelukkig ook altijd supporters te vinden. Ten aanzien van nieuwe opleidingen geldt eveneens dat het vooruitstrevende deel van het bedrijfsleven betrokken moet zijn bij de opleidingen, niet zozeer in de directe financiering, maar meer in de opbouw en het aanbod van het curriculum. Anders bestaat er de kans dat je afgestudeerden krijgt die weliswaar modern onderwijs hebben gevolgd, maar geen aansluiting met het bedrijfsleven hebben."

